

УДК 373.5:62-057.874:674

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-PIATE-2025.5.28>**Марущак О.В.**

кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна
e-mail: ksanamar77@gmail.com

Степанюк А.Ю.

здобувач вищої освіти
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна
e-mail: andreystepanyuk8@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ У СТАРШОКЛАСНИКІВ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ З ОСНОВ ДЕРЕВООБРОБКИ

Анотація. У статті розглянуто проблему формування системи компетентностей з основ деревообробки у старшокласників як важливий аспект їх підготовки до майбутньої професійної діяльності та адаптації до ринку праці. Підкреслено значення деревообробки не тільки для розвитку практичних навичок, а й для формування критичного мислення, творчого підходу, точності та відповідальності. Виокремлено чотири групи компетентностей: технічні, проєктні, естетичні та екологічні. Запропоновано організаційно-педагогічні умови, що сприяють ефективному формуванню цих компетентностей, зокрема: створення інноваційного освітнього середовища, забезпечення професійної спрямованості навчання, впровадження проєктно-технологічного та особистісно-орієнтованого підходів, забезпечення практичної та екологічної спрямованості навчання, а також впровадження підприємницької складової. Комплексна реалізація цих умов забезпечує системність освітнього процесу та підготовку учнів до майбутньої професійної діяльності.

Ключові слова: компетентність, деревообробка, організаційно-педагогічні умови, інноваційне освітнє середовище.

Abstract. The article examines the problem of forming a system of competencies in woodworking fundamentals among high school students as an important aspect of their preparation for future professional activity and adaptation to the labor market. The significance of woodworking is emphasized not only for developing practical skills, but also for forming critical thinking, creative approach, precision and responsibility. Four groups of competencies are identified: technical, project-based, aesthetic and ecological. Organizational and pedagogical conditions that promote effective formation of these competencies are proposed, namely: creating an innovative educational environment, ensuring professional orientation of learning, implementing project-technological and person-centered approaches, ensuring practical and ecological orientation of learning, as well as implementing an

entrepreneurial component. Comprehensive implementation of these conditions ensures systematic nature of the educational process and prepares students for future professional activity.

Keywords: *competency, woodworking, organizational and pedagogical conditions, innovative educational environment.*

Постановка наукової проблеми. Формування системи компетентностей у старшокласників з основ деревообробки є важливим аспектом підготовки здобувачів освіти до майбутньої професійної діяльності, самотійного життя та адаптації до ринку праці. Деревообробка не тільки сприяє розвитку практичних навичок, а й формує такі якості особистості, як критичне мислення, творчий підхід до вирішення завдань, точність і відповідальність. Основна мета методичної роботи вчителя технологій в цьому контексті полягає у створенні організаційно-педагогічних умов для ефективного засвоєння здобувачами освіти теоретичних знань, формування у них практичних умінь, необхідних для роботи з деревиною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як показують результати проведеного аналізу науково-педагогічних досліджень, компетентнісний підхід визнано одним із пріоритетних у модернізації освітньої галузі. Науковцями він розглядається за різними напрямками: вміння вчитися як ключова компетентність (О. Савченко); досвід закордонних країн і стратегія впровадження в українську систему освіти компетентнісного підходу (Н. Бібік, О. Сухомлинська, О. Пометун, О. Овчарук, С. Трубачова); формування життєвої компетентності учнів (І. Єрмаков, І. Яшук та інші).

Такі науковці, як А. Андрєєв, О. Овчарук, Р. Пастушенко, О. Пометун, Дж. Равен, В. Радкевич, Г. Селевко, Л. Тархан, Ю. Татур, Л. Штефан, а також багато інших українських і закордонних педагогів визначають ключові принципи розв'язання проблеми поліпшення освітньої системи через впровадження компетентнісного підходу. У дослідженнях учених (Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Єрмаков, О. Локшина, О. Марущак, О. Овчарук, Л. Парашенко, О. Пометун, О. Савченко тощо) представлений погляд на методологічні основи компетентнісного підходу та практичний досвід його впровадження в освітній процес.

Питання вдосконалення методики трудового навчання та технологій досліджували О. Білоблоский, В. Дідух, Р. Захарченко, Ю. Кирильчук, О. Коберник, Г. Левченко, В. Сидоренко, Г. Терещук, Д. Тхоржевський та ін.

Мета статті – обґрунтувати організаційно-педагогічні умови формування в учнів старших класів системи компетентностей з основ деревообробки.

Виклад основного матеріалу. Підходи до навчання основ деревообробки мають базуватися на принципах системності, послідовності та практичної спрямованості. З одного боку, здобувачі освіти мають засвоїти теоретичні знання про різні породи деревини, їх властивості, інструменти та обладнання, що використовуються для оброблення деревини, з іншого – слід створити умови для їхньої активної практичної діяльності, що сприятиме не лише засвоєнню технологічних процесів, а й розвитку здатності до самотійного

прийняття рішень і колективної роботи.

Формування в учнів старших класів системи компетентностей з основ деревообробки передбачає проведення теоретичних (ознайомлення з властивостями деревини, принципами проектування виробів з деревини, правилами безпеки тощо) і практичних занять (обробка деревини, виконання проєктів зі створення виробів з деревини); моделювання реальних виробничих процесів (робота у команді, виконання індивідуальних і групових проєктів).

Процес деревообробки передбачає комплекс знань і вмінь, які ми виокремили у декілька груп компетентностей: 1) технічні (вивчення будови і принципу роботи інструментів, обладнання, оволодіння технологічними процесами деревообробки; здобувачі освіти мають навчитися добирати відповідні інструменти для конкретних операцій з деревообробки, розуміти принципи їх роботи і підтримувати їх в належному стані); 2) проєктні (вміння планувати, розробляти і виконувати навчальні проєкти, що передбачає здатність розраховувати розміри виробу, добирати матеріали, оцінювати необхідну кількість ресурсів і виконувати всі етапи проєктної роботи); 3) естетичні (розуміння принципів дизайну та естетики у виготовленні виробів з деревини, розвиток художнього смаку і здатності до творчого переосмислення проєктів); 4) екологічні (усвідомлення впливу деревообробки на навколишнє середовище, знання способів використання екологічно безпечних технологій і матеріалів).

Необхідною передумовою успішного формування в учнів старших класів системи компетентностей з основ деревообробки є створення відповідних організаційно-педагогічних умов. Науковці зазначають, що без створення таких умов неможливо забезпечити системність і цілісність освітнього процесу, а формування компетентностей буде фрагментарним і неефективним, що не дозволить досягти поставлених освітніх цілей [1-4].

У нашому дослідженні ми виокремили такі організаційно-педагогічні умови формування в учнів старших класів системи компетентностей з основ деревообробки:

1. Створення інноваційного освітнього середовища з відповідним матеріально- технічним забезпеченням: оснащення навчальної майстерні сучасним деревообробним обладнанням та інструментами; забезпечення комп'ютерною технікою та спеціалізованим програмним забезпеченням; наявність зразків матеріалів і виробів; доступ до інформаційних ресурсів. Така комплексна організація освітнього середовища забезпечує: формування практичних навичок роботи з сучасним обладнанням; розвиток технічного мислення та просторової уяви; освоєння цифрових технологій проектування; розуміння повного циклу виробництва – від ідеї до готового виробу.

Сучасне обладнання та засоби навчання необхідні для формування актуальних практичних навичок роботи з деревиною та засвоєння новітніх технологій деревообробки.

2. Забезпечення професійної спрямованості навчання через: моделювання реальних виробничих ситуацій; організацію екскурсій на деревообробні підприємства; залучення фахівців-практиків до освітнього процесу; виконання замовлень реальних клієнтів; ознайомлення із сучасними

технологіями галузі. Така організація освітнього процесу забезпечує: формування реалістичного уявлення про майбутню професію; розвиток професійної мотивації учнів; набуття актуальних практичних навичок; розуміння вимог сучасного ринку праці; формування професійної відповідальності; розвиток комунікативних навичок.

Зв'язок навчання з реальним виробництвом мотивує учнів та сприяє формуванню професійно-орієнтаційної компетентності.

3. Упровадження проєктно-технологічного підходу через: організацію індивідуальної та групової проєктної діяльності; забезпечення творчої складової у виконанні завдань; створення умов для самостійного прийняття рішення; інтеграція знань з різних предметів; використання STEAM-підходу в навчанні.

Впровадження проєктно-технологічного підходу забезпечує: розвиток системного мислення; формування дослідницьких навичок; підвищення мотивації до навчання; розвиток творчого потенціалу; формування практичних навичок; розвиток комунікативних здібностей; підготовку до реальних професійних ситуацій.

До особливостей реалізації підходу відносимо: послідовність етапів проєктної діяльності; міждисциплінарний характер завдань; практична спрямованість результатів; можливість вибору рівня складності; поєднання традиційних та інноваційних методів; орієнтація на розвиток ключових компетентностей. Проєктна діяльність розвиває творче мислення, самостійність і комплексне розуміння технологічних процесів.

4. Реалізація особистісно-орієнтованого підходу через: врахування індивідуальних здібностей та інтересів учнів; диференціація навчальних завдань за рівнем складності; надання можливості вибору напряму спеціалізації; створення ситуацій успіху для кожного учня.

Реалізація особистісно-орієнтованого підходу забезпечує: розвиток індивідуальних здібностей; підвищення мотивації до навчання; формування професійної самосвідомості; розкриття творчого потенціалу; підвищення якості освітніх результатів.

Серед важливих аспектів впровадження особистісно-орієнтованого підходу можна виокремити: систематичний моніторинг успішності учнів; гнучкість у виборі методів навчання; створення комфортного освітнього середовища; забезпечення психологічної підтримки; розвиток самостійності та відповідальності.

Індивідуальний підхід забезпечує ефективне формування компетентностей з оцінками особливостей кожного учня.

5. Забезпечення практичної спрямованості навчання через: переважання практичних форм роботи над теоретичними; виготовлення корисних виробів; формування навичок розв'язання реальних технологічних задач; створення продукції на замовлення; організація виробничої практики.

Забезпечення практичної спрямованості навчання сприяє: формуванню стійких професійних навичок; розвитку професійного мислення; підвищенню впевненості у власних силах; накопиченню практичного досвіду; розумінню реальних виробничих процесів.

Ключові аспекти реалізації практичної спрямованості навчання полягають у: системності практичної підготовки; послідовності виконання завдань; різноманітності видів практичної діяльності; контролі якості виконання робіт; зворотньому зв'язку від замовників і роботодавців.

Практична діяльність є основою формування технологічно-практичної компетентності.

6. Упровадження підприємницької складової через: навчання основам економічних розрахунків; формування навички маркетингового аналізу; реалізація учнівських виробів.

Впровадження підприємницької складової забезпечує: розуміння економічних аспектів виробництва; формування бізнес-мислення; розвиток комерційної кмітливості; набуття практичного досвіду ведення бізнесу; підготовку до самозайнятості.

До важливих аспектів реалізації підприємницької складової належать: практична спрямованість навчання; зв'язок з реальним бізнес-середовищем; моделювання ринкових ситуацій; розвиток підприємницької ініціативи; формування економічного мислення.

Розвиток підприємницьких навичок необхідний для формування підприємницько-економічної компетентності.

7. Забезпечення екологічної спрямованості навчання через: формування екологічної свідомості; навчання раціональному використанню матеріалів; впровадження безвідхідних технологій; використання екологічно безпечних матеріалів; вивчення питань відновлення лісових ресурсів:

Забезпечення екологічної спрямованості сприяє: формуванню екологічної відповідальності; розвитку природоохоронного мислення; набуттю навичок ресурсозбереження; розумінню принципів циркулярної економіки; готовності до екологічно безпечного виробництва.

До ключових аспектів реалізації екологічної спрямованості навчання належать: інтеграція екологічних знань у профільну підготовку; практичне застосування екологічних принципів; моніторинг екологічних показників; впровадження зелених технологій; розвиток екологічної культури.

Екологічний підхід відповідає сучасним вимогам сталого розвитку та формує відповідне ставлення до природних ресурсів.

Комплексна реалізація цих організаційно-педагогічних умов забезпечує ефективне формування системи компетентностей з основ деревообробки учнів у старших класах та їх підготовку до майбутньої професійної діяльності.

Висновки. Використання інноваційних технологій в освітньому процесі сприяє покращенню критичного мислення здобувачів освіти, їхній креативності, здатності розв'язувати проблеми, приймати рішення, формуванню в них навичок співпраці та командної роботи [1, с. 143].

Формування системи компетентностей з основ деревообробки у старшокласників є невід'ємною частиною їхньої комплексної підготовки до майбутньої професійної діяльності та успішної адаптації до вимог сучасного ринку праці. Це не тільки розвиває практичні навички, а й сприяє становленню таких важливих особистісних якостей, як критичне мислення, творчий підхід,

точність та відповідальність.

Виокремлення чотирьох ключових груп компетентностей – технічних, проектних, естетичних та екологічних – дозволяє систематизувати освітній процес і забезпечити його цілісність. Кожна з цих груп є взаємодоповнюючою та необхідною для всебічного розвитку учнів у контексті деревообробки.

Комплексна реалізація запропонованих організаційно-педагогічних умов є вирішальною для ефективного формування цих компетентностей. Цілісна реалізація вищезазначених умов дозволяє досягти не фрагментарного, а системного і цілісного освітнього процесу, що є ключовим для формування повноцінних компетентностей та успішної підготовки учнів до викликів сучасного світу.

Список використаних джерел

1. Kudria O., Skovronskyi B., Marushchak O., Honcharova N., Sipii V. The Role of Innovative Techniques in Development of STEM-education in Ukraine. *ACADEMIA: Higher Education Policy Network. Special issue: «War, education and development: a pedagogical response to the challenges of modernity»*. 2024. № 35-36. P. 132-155. DOI: <https://doi.org/10.26220/aca.5006>; URL: <https://pasithee.library.upatras.gr/academia/article/view/5006>
2. Король В.П., Марущак О.В. Термінологічні аспекти формування професійної компетентності майбутнього фахівця. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2014. Вип. 37. С. 421-427.
3. Марущак О.В., Бабійчук І.М., Грищишина О.О. Художньо-проектна компетентність як складова професійної компетентності з основ дизайну майбутнього вчителя технологій. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вінниця: ПП Балюк І. Б., 2019. Вип. 2. С. 11-16.
4. Марущак О.В., Король В.П. Формування інформаційно-технологічної компетенції майбутнього вчителя технологій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2013. Вип. 34. С. 351-358.